

ŽENI V SPOMIN

PAVEL KUNAVER

Težko, skoraj nemogoče je opisati z besedami človeka, ki te je zvesto spremljal in vodil nad 60 let, saj ni besed za vsa čustva – od blaženosti do smrtnega strahu, od tihega uživanja sredi nedotaknjene narave, naravnih planinskih vrtov do brezkončnih razgledov z visokih vrhov, od najlepšega doživljanja glasbe, ki jo posreduje ljubljena roka, do srečnih nasmeškov in toplega stiska roke, ko sem se vračal z gora – in to tisočkrat in tisočkrat.

Od mladih nog sem spoštoval in cenil žene – tega me je naučila mati, ki sem jo oboževal. V pravem času sem dobil v roke Duboisova knjigo, ki mi je spoštovanje do žene, do njene posebnosti in vrednosti do kraja utrdila in me za vse življenje rešila nepremišljenih dejanj in misli.

Tako se je naključilo, da sem neke nedelje proti koncu zime l. 1914 na Dunaju nadomestoval učitelja v tečaju za slovenske otroke – in glej, pred menoj je sedela zlatolasa deklica osemnajstih let, z odprtimi usti in žarečih oči poslušala, kar sem pripovedoval in opisoval z navdušenjem mladega človeka o naših prelepih gorah in skrivnostnem podzemlju naše male, a z naravnimi bogastvi tako velike Slovenije. Gledala sva se prvič v življenju, in se zagledala za vse življenje.

V prostem času mi je razkazala tisti Dunaj, ki vnema ljubitelje glasbe, in ljudi, ki ljubijo umetnost, nakopičeno v muzejih in starinskih stavbah, pa tudi lepoto hribov in gora bližnje okolice tega lepega mesta. V njej je vladal duh, ki se je do kraja ujemal z mojim. Doma so sprevideli, da gre zares in za vedno, če tudi je vojna že visela v zraku.

Peš sem odšel čez gore in doline v daljno Slovenijo. Težko je bilo slovo, mračna je bila bodočnost, saj je grozil svetovni krvavi spopad. A za ljubezen ni pregrade. In sreča je hotela, da sem do leta 1917 prebil v bližini Dunaja, v njeni bližini, v njeni družbi preživel nepozabne ure ob zvokih, ki jih je izvajljala iz svojega ljubljenega klavirja, v gozdovih Dunajskega Golovca, kjer sva sanjala o najinem cilju: skupnem življenju in pohajanju po slovenskih gorah.

Ze kot ženo sem jo prvič peljal na Planjavo, ko sem dobil frontni dopust. Bili so sončni dnevi, ozračje pa je zlokobno grmel od bobnenja topov, saj soška fronta ni bila daleč. Ogledala sva si še Stol, Bled in podnožje Gorjancev. Lepota naše domovine naju je razvnela.

Vrnil sem se nazaj na bojišče, zaneslo me je celo v Razaj ob Piavi, od koder sem čez hribe gledal silni Cimone della Palla, in sosede, krvavo rdeče v sončnih zahodih, krvave od prelite krvi padlih vojakov.

Preden se je zrušila stara, trhla Avstrija, je bila že pri meni v Ljubljani. Iz ruševin tistega časa, ko so se podirale in porajale države, sva odhitela v tišino gora, v Kamniške planine. In že so nama pokazale svojo moč. V dolini kaos, gore pa mirne in ponosne, balzam na rane, ki jih je zasekala vojna. Nespremenjene so zrle na zasnežena polja v dolinah, kjer so umirali od mraza in lakote zapuščeni konji bežeče armade.

Pomlad naju je s cvetjem pozdravila na Storžiču in Zaplati, in kmalu nato še samotni Grintavec in čudovita Skuta, kjer se nama je pridružil mladi nepozabni Stanko Tominšek. –

Prihajalo je materinstvo. Zimske gore so še samevale, mi pa smo zmrzovali ob ognju v stari pastirski bajti na Sidražu vsa noč. Zjutraj smo predrlí gosto meglo – in že je Sonce pozdravilo bodočo mamico z vsem svojim zimskim sijajem, saj je bleščalo z neba, z meglenega morja globoko pod nami, in še z ledu, ki je pokril strmo Kompotelo, kjer se nama je odprl pogled na Kamniške planine, vse v led in sneg zakopane. Kako je zdaj doživljala vse to, o čemer sem ji nekoč pripovedoval na daljnem Dunaju! Klanjali so se ji milijoni belih, rosnih narcis na Golici, sam Triglav jo je pozdravljal, Slovenko, ki se je vrnila v domovino, kralj gora obdan z visokim spremstvom. Sreča je sijala z neba in njenih oči, ko je gledala lepoto cvetja in gora – in kmalu nato še očke najinega prvenca. –

Bomo zdaj ostajali doma? Ne! Spoznala je moč planinske narave, njenih blažilnih in vzgojnih vplivov na človeka. Rada me je pošiljala v gore, samega ali s šolsko mladino, saj sem se vračal domov poln najlepših doživljanjev, – in pripovedovanj ni bilo ne konca ne kraja.

1923! Na Farškem lazju v Kamniški Bistrici so mladi skavti postavili svoj prvi tabor, živeli v naravi, po zakonih, ki naj oblikujejo novega, srečnega, koristnega človeka. Manjkalo je vodij. Vprašal sem ženo, ali naj se priključim organizaciji in pomagam. To bo žrtev, to terja svoj čas. Brez obotavljanja je pritrdila: »Seveda, pomagaj!« Z drugim sinom v naročju me je naslednje leto obiskala v taboru pod Stolom in me

navduševala za delo z mladino. Vse leto sem hodil na izlete z mladino, in ko sem se vračal, me je z dvema glavicama ob sebi na oknu vesela pričakovala. Hitel sem v srečni dom, da sem se kor spodtikal, nato pa sva skupaj gledala skice in razvijala fotografije. Po svoje so sodelovali otroci.

Že naslednje leto je aktivno posegla v delo, prevzela gospodinjstvo v taborih in skrb za saniteto, seveda brez vsakih olajšav. Bili smo enaki med enakimi, tudi mi smo plačevali tabornino zase in za najin naraščaj, ki se je učil življenja v neposrednem stiku z naravo, čim je shodil.

Ustanovila je svojo četo najmlajših članov, jim postala druga mati in vodnica in vztrajala pri tem delu vse do druge svetovne vojne. Še danes se mnogi že osiveli možje spominjajo tistih srečnih dni in nešteti izletov na hribe in gore, pa nje, ki jih je znala voditi in jih pripravljati za življenje. S pogledi na človeka, na njegove pravice in dolžnosti, na naravo, so bili njeni mladi skavti dobro pripravljani na bližajoči se svetovni vihar.

A takrat nas je bilo doma že šest. Da bi bili čim več v naravi in čim več v gorah, sva najela kočico na Smečjih mlakah v gozdu tam, kjer stoji danes postaja žičnice na Veliko Planino. Kakšni časi! Vedno v stiku z gozdarjem Špinom, lovцем Kemperlom, z gozdnimi delavci, med srnami in gamsi. Vse gore so nas bile polne, posebno zunaj steza, kjer je narava še skoraj prvobitna. Pa še tja v kočico je pripeljala svoje volčiče, – kar po trideset, – da so taborili med silnimi smrekami in hodili na gore z njo in menoj. Bila jim je vse – mati, gospodinja, vodnica v naravi in učiteljica. To polno življenje z nami domačimi, z volčiči, kakor so se imenovali njeni gojenci, življenje z naravo in glasbo, nas je osrečevalo.

Druga svetovna vojna nas je ločila od gora. S terase sva se ozirala v bele gore tam za vsiljeno mejo. A gore podnevi in zvezde ponoči so nas tolažile, kako ničeva je vse to, kar počenja divji okupator. Ženina modrost in njen duševni mir je vsaj trem našim ljudem rešil življenje.

Zasijalo je sonce svobode. Otroci so odrastli. Okoli naju pa so se zbrali stoteri krožkarji in taborniki. Žena je bila povsod zraven, ko smo od Slavnika nad Jadranom do Boča na severu, od Triglava do Gorjancev in še pod zemljo z mladino prehodili osvobojeno domovino.

Na Kopiščih sva potem najela kočico za pozimi in poleti. Čudovita leta! Sama sva prehodila vse, kar nama je bilo dostopno, posebno mimo običajnih potov v sa-

Avtor Pavel Kunaver z družino v Kamniški Bistrici

motne kote Kamniških planin, v Julijce leto za letom, na Bržotnov, Poldov in Lakotov rovt, oblezla sva vse med Trento, Planico in Bohinjem, kar je bilo še za najine mači. Bivakirala sva teden dolgo v jami v Lopi pod Oltarji, pa pod Škrlatico, ob Kriških jezerih. Kakšna lepota! Na taborih je skoraj vse do zadnjega gospodinjila in pomagala bolnikom. Odkrila je romantični kot pod ledeniško grbino za najino kočico za Ribčevim lazom. Čudoviti dnevi pozimi in poleti! In vedno je bila neznansko srečna v naravi!

Najini fantje pa so že hodili svoja pota. Nikomur ni branila, četudi je trepetala za onega, ki je izbral nebesne višave, iz katerih je omahnil v smrt; pa onemu, ki je izbral najhujše stene, in nazadnje samo Himalajo. Trepetala sva, ko je hodil po Trisulu, Anapurni in Makaluju. Pa za onega ki se je posvetil temnemu podzemskemu svetu naše čudovite Slovenije! Srečna sva jih objemala, ko so se vračali k svojim družinam in prisluškovala njihovim včasih fantastičnim pripovedovanjem. Skoraj do zadnjega je bila skrbna, nesebična gospodinja na mojih taboriških taborih. Pa tudi zvesta občudovalka nočnega neba in njegovih čudes, kadar sem se posvetil zvezdnemu nebu. Povsod z menoj, čuteča občudovalka velike učiteljice Narave. Pa še tja sva za tedne dolgo zašla, kjer so naravne sile ustvarile najlepše v Evropi: na obe strani prelepega Matterhorna, na jug in sever silnega Mont Blanca, na vzhod in zahod Visokega Oisana.

... A sreča mora dogoreti do kraja. Prišel je prelepi mesec januar 1976 v Bohinju. Večino dni sva prebila tam, tudi novoletno noč pod zvezdami, kakršnih v dolgih desetletjih še nisem doživel. Pa gore, da še nikoli takih v spominu, ki sega v davno mladosti! In nato zadnja noč zopet pod zvezdami, zjutraj prelepo ožarjene gore, ko sva se poslavljala od Bohinja, v začetku februarja. Postalo mi je tesno. Ali je to zadnje slovo? Ali bom še kdaj tu? Še so zadoneli Beethovnovi veličastni akordi izpod njenih prstov. Še sva se potem ozirala v Kamniške planine pa gor v zvezdno nebo. 6. februarja je prišlo kakor strela z jasnega neba in 10. aprila so se zaprle za vselej oči, ki so s svojim sijajem vnemale mladino za vse pravično, dobro in lepo.

Ni je več na oknu, ko prihajam domov. Tema me sprejme, ko odprem vrata. Obrniti se bo treba tja, od koder pride pomoč – k mladini, goram in k zvezdam na nebu...

V BOSNO – PONOSNO

MAURA FURLAN

Prva zapreka nas je čakala že 500 m od štarta in sicer v obliki železniške goske, ki zahteva žig, ne vem katere šole in noče dati 30% popusta. Ker pa je bil pust že mimo, se je bilo treba zadovoljiti s 25% popustom, da smo sploh še ujeli vlak.

Sarajevo je bilo ob sedmih zjutraj dokaj živahno. Po kratkem ogledu mesta smo se z vso kramo preselili na Čengić Vilo, od koder vozi vlak v Fočo.

Toda kdor zida palačo nesreče, mora postavljati kamen na kamen. Ko namreč pripremo tja, zveemo, da je razneslo v bližini plinovod in da je vprašanje, če bo vlak sploh peljal. »Morda smo prvič in zadnjič v Sarajevu in ravno takrat mora eksplodirati ta plin!«

Na vlaku gre vse »po domače«. Če je sprevodnik žejen, mora po logičnem zakonu piti. Ker pa gostilna na srečo ni ob progi, se vlak ustavi pred studentem in ko se kislo smejoči sprevodnik vrne na vlak, mehanizem odklopota dalje. Zamuda je seveda poglavje zase! But, take it easy, boy, ne sekiraj se.

V Foči smo bili seveda deveto čudo. »Evo strance. Da niso možda Englezi ili Francuzi,« smo slišali od vsepovsod. Mi pa smo se smejali; kot da bi le Angleži in Francozi potovali po svetu. Domačini niso spravili besede iz sebe, ko smo se »zakempirali« kar mednje ob Drini. Utrujenost je lepa nujnost in ker jo spoštujemo, smo pač legli. No, so legli; nekateri smo se namreč odpravili na ogled Foče in ugotovili, da je v modi večerno »šetanje«. Najprej smo mislili, da je kakšen praznik, toda koledar ni hotel pordeči kot tisti domačin, ki smo ga povprašali. Ampak stvar ni tako enostavna. Treba je hoditi natanko po pravilih: fantje levo, dekleta pa po naslednjem ključu (neporočena – desno, poročena in zaročena – zlata sredina). Dobra preventiva!